

SPECTATOR Hugo Van den Broeck (1891-1960)

Het jaar 1917 was een kantelpunt voor het activisme: de politieke actie werd gecentraliseerd in de Raad van Vlaanderen, de bestuurlijke scheiding van de overheid in Vlaamse en Waalse administraties werd doorgevoerd en op voorstel van August Borms riep de Raad de politieke zelfstandigheid van Vlaanderen uit. Honderd jaar later speurt het ADVN nog steeds naar archieven die deze boeiende periode kunnen documenteren. Zo verwierven we vorig jaar het archief van de activist Hugo Van den Broeck.

Het was net in 1917 dat de jonge Hugo naam maakte in het activisme. Op 1 december van dat jaar werd hij door de Raad van Vlaanderen aangeduid tot directeur-hoofdredacteur van het nieuw opgerichte Centraal Vlaamsch Persbureau in Brussel. Het Persbureau maakte binnen- en buitenlandse persoverzichten en fungeerde als nieuwsagentschap voor activistische berichtgeving. De aanstelling was voor Van den Broeck een sleutelmoment in zijn leven en de springplank naar een journalistieke carrière in Vlaanderen en Nederland.

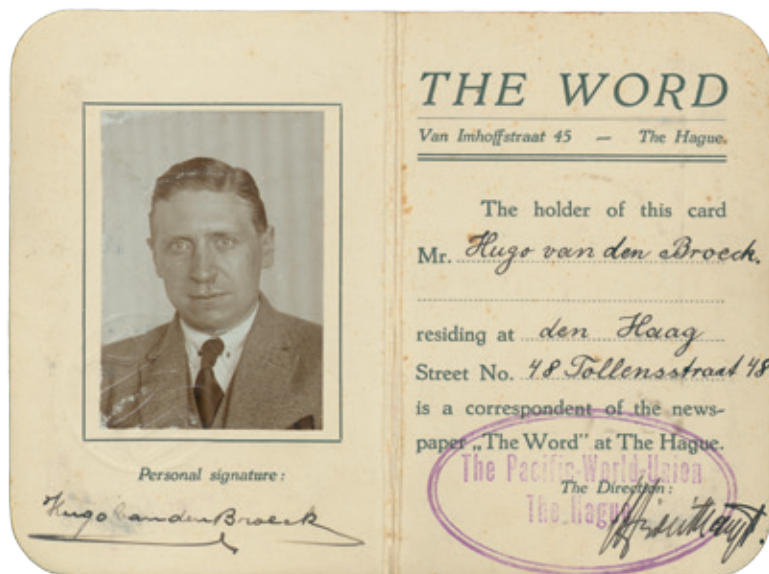

Van den Broeck schreef in 1913 zijn eerste publicatie: een brochure over de huisvestingsproblematiek bij arbeiders. [ADV N, AC1080]

De loopbaan van Hugo Van den Broeck vertrok aanvankelijk in een andere richting. Op dertienjarige leeftijd verliet hij de Antwerpse schoolbanken voor een job als telegrambezorger. Hij klom op tot post-sorteerder en volgde op het einde van zijn tienerjaren avondlessen bij de Katholieke Vlaamse Hogeschooluitbreiding (KVHU) en de Academische Leergangen van de Paters Dominicanen. Dankzij zijn goede contacten met pater Jules Perquy, dominicaan en

directeur van de KVHU, kon Van den Broeck in 1912 aan de slag als secretaris van het Algemeen Werk der Geloofsverdediging en werd hij tevens de persoonlijk medewerker van parlementslid Alfons Van de Perre. In dienst van Van de Perre werkte Van den Broeck in 1914 actief mee aan de oprichting van *De Standaard*. Hoewel Van den Broeck nooit aan het dagblad zou meewerken – het eerste nummer verscheen pas in december 1918 – lag hier de oorsprong van zijn politiek engagement en van zijn journalistieke ambities. In de eerste jaren van de oorlog maakte Van den Broeck deel uit van een kleine groep flaminganten, onder wie August Borms en Hendrik Mommaerts, die geregeld vergaderden in het Antwerpse café De Vlaamsche Leeuw. De groep evolueerde in de richting van het activisme en manifesteerde dit met een eigen weekblad, *De Eendracht*. Hugo Van den Broeck werkte vermoedelijk mee aan het tijdschrift, maar liet zich in 1916 vooral opmerken met de brochure *Het herstel van België* onder het pseudoniem H. De Wachter. Daarin toonde hij zich een gematigd activist die de toekomst van Vlaanderen nog steeds binnen België zag. Vanaf 1917 schreef hij artikels in het dagblad *Het Vlaamsche Nieuws* onder de naam Jan van Ravenstein en verzorgde hij als Spectator bijdragen in de Groot-

In 1919 werd Van den Broeck correspondent bij *The Word* (in the service of an understanding between all mankind), het viertalige weekblad van de pacifistische Pacific World Union. [ADV N, AC1080]

Nederlandse weekbladen *Dietsche Stemmen* en *De Toorts*. Af en toe werd hij ook uitgenodigd om te spreken op activistische bijeenkomsten, maar naambekendheid verwierf hij pas met de benoeming tot directeur-hoofdredacteur van het Centraal Vlaamsch Persbureau in Brussel. Die functie combineerde hij met een job bij de Vlaamse afdeling van het Ministerie van Nijverheid en Arbeid.

Toen het einde van de oorlog naderde, weken meerdere activisten uit naar Nederland om van daaruit de activistische propaganda verder te zetten. Van den Broeck bleef aanvankelijk in Vlaanderen en werkte samen met Borms aan *De Vrije Stem*, een activistisch sluikeblad (zie meer op pp. 8-9). Na de arrestatie van Borms in februari 1919 vluchtte Van den Broeck alsnog naar het noorden. In Den Haag sloot hij zich aan bij de andere activisten, onder meer bij de Dietsche Bond, en schreef hij voor het nieuw opgerichte Vlaamsch Persbureau, het pacifistisch weekblad *The Word* en *De Toorts*, dat later opging in *De Ploeg*. Ondertussen werd hij in België bij verstek veroordeeld tot een gevangenisstraf van acht jaar vanwege zijn betrokkenheid bij het activisme.

Na een kort intermezzo bij het scheepsbouwbedrijf Feijenoord in Rotterdam kreeg Van den Broeck in 1920 de kans om zijn journalistieke loopbaan verder te zetten als politiek redacteur bij het katholieke dagblad *De Tijd* onder leiding van Alphons Laudy. Hij slaagde erin om zich op korte tijd in te werken in de Nederlandse politiek en

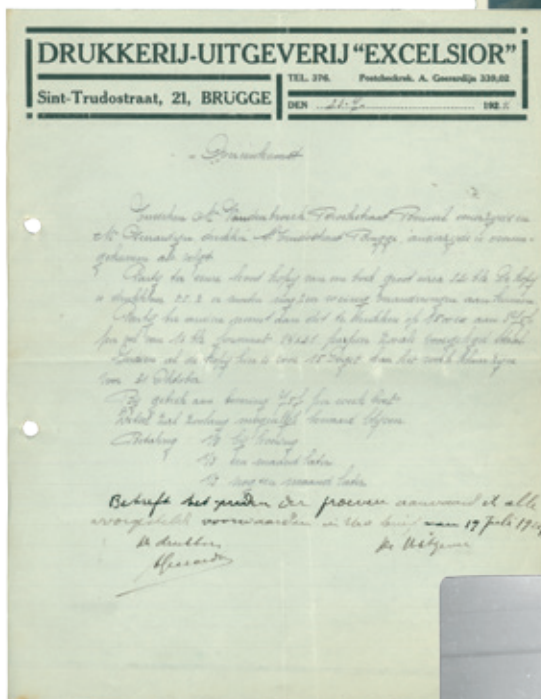

Hugo Van den Broeck, 1936. [ADV, AC1080]

goede contacten uit te bouwen binnen de Rooms-Katholieke Staatspartij, in het bijzonder met minister-president Charles Ruijs de Beerenbrouck (1873-1936).

Van den Broeck onthield zich in *De Tijd* meestal van commentaar op de politiek in Vlaanderen – daarvoor zorgden de correspondenten Lodewijk

Dosfel en Wies Moens – maar werkte ondertussen wel aan zijn bekendste publicatie. Onder zijn gekend pseudoniem Spectator publiceerde hij in 1924 *Proeve van een Politiek Program voor Katholieke Nationalisten in Vlaanderen*. In het

Links: Voor de publicatie van zijn *Proeve van een Politiek Program* werkte Van den Broeck samen met drukker Achiel Geerardyn (Excelsior) en uitgever Jan Van der Leest (*Gudrun*). Overeenkomst met drukkerij Excelsior, 23 juli 1924. [ADV, AC1080]

Onder: Hugo Van den Broeck op de grens tussen Belgisch en Nederlands Limburg, 1939. [ADV, VNE119]

Hugo Van den Broeck, tweede van rechts tussen zijn echtgenote Angelique Trasschaert en jongste zoon Clem, in het gezelschap van vrienden. Achter de lens stond zijn oudste zoon Frans, 1939. [ADVN, VNE121]

september 1931 hoofdredacteur van de *Limburger Koerier*, verhuisde hij met zijn gezin naar Maastricht en liet hij zich in 1932 naturaliseren tot Nederlander.

In de jaren 1930 voer Hugo Van den Broeck met de *Limburger Koerier* – met meer dan 50 000 abonnementen het grootste katholieke dag-

blad van Nederland – een meer uitgesproken politieke koers. Samen met onder andere Albert Van de Poel, hoofdredacteur van de zusterkrant *Dagblad van Noord-Brabant en Zeeland* en eveneens voormalig activist, stond hij in 1934 aan de wieg van het Comité voor Nationale Veiligheid. De vereniging ijverde voor een grondige versterking van het Nederlandse leger in tegenstelling tot de ontwapeningspolitiek van de regering-Colijn. Het waren echter zijn radicaal Groot-Nederlands nationalisme en zijn sympathie voor de revolutie van rechts die wrevel opwekten bij de beheerders van de Neerlandia-pers.

boek, dat lovend werd onthaald in de flamingantische pers, poogde hij een Vlaams nationalisme te onderbouwen op basis van de katholieke opvattingen over politiek en maatschappij. In 1931 schreef hij op vraag van Borms voor de pas opgerichte derde Raad van Vlaanderen het *Memorandum over de Buitenlandsche Politiek van België*.

Hugo Van den Broeck bleef elf jaar redacteur bij *De Tijd* tot de krant in het voorjaar van 1931 in financiële moeilijkheden kwam. Op dat moment bood de Nederlandse geldschieter Frederik C. Gerretson hem het hoofdredacteurschap aan van het Vlaams-nationale dagblad *De Schelde*. Van den Broeck moest in de redactie de plaats innemen van Herman Vos en de krant in een radicalere richting sturen. Pieter Geyl en de andere bestuursleden van *De Schelde* waren echter niet opgezet met de ingreep van Gerretson en wensten Van den Broeck enkel als redacteur aan te werven. Van den Broeck bedankte evenwel voor een ondergeschikte rol en ging in op een aanbod van de Utrechtse uitgeversmaatschappij Neerlandia. Zo werd hij in

met hoogachtende groeten,
Hugo Van den Broeck

Boven: Van den Broeck bundelde zijn editoria's tijdens de oorlog in de publicatie *Vier jaar vaste koers*. Het boek zou door de bevrijding van Maastricht in september 1944 nooit verschijnen. Brief aan uitgever C. Van Nispen tot Sevenaer, 2 augustus 1944. [ADVN, AC1080]

Links: De perskaart van Van den Broeck uitgegeven door het Verbond van Nederlandsche Journalisten, 1943. [ADVN, AC1080]

Het proces van Van den Broeck in 1948 was voorpagina-nieuws in alle kranten van Nederlands-Limburg. *Gazet van Limburg*, 17 februari 1948. [ADVN, AC1080]

Hun ongenoegen bereikte een hoogtepunt toen hij in een editoriaal op 16 mei 1940 de Nederlandse capitulatie begroette met de woorden: *“Het gordijn der geschiedenis is gevallen over een oude wereld. De toekomst vinde ons tot opbouw van een nieuwe wereld bereid.”* Een paar duizend lezers annuleerden hun abonnement uit onvrede met dit pro-Duitse standpunt en Van den Broeck werd door de Neerlandia-directie voor zijn verantwoordelijkheid geplaatst. Het conflict stierf uiteindelijk een stille dood in de zomer van 1940.

Voor Van den Broeck was het een logische stap om zich tijdens de oorlog te conformeren aan de politiek van de bezetter. Hij werd voorzitter van de Limburgse afdeling van het Duitsgezinde Verbond van Nederlandsche Journalisten en was raadslid van de Persgilde van de Nederlandsche Kultuurkamer, de nationaalsocialistische corporatie voor kunst en cultuur. Daarenboven leende de nationalistische lijn die hij in de *Limburger Koerier* uitzette zich uitstekend voor de Duitse propaganda. Van den Broeck werd voor zijn houding beloond met de Prof. Goedewaagenprijs voor beste journalistieke bijdrage van 1941 en mocht deelnemen aan de congressen van de Union Nationaler Journalistenverbände in Venetië (1942) en Wenen (1943).

Bij de bevrijding van Maastricht in september 1944 werd de publicatie van de *Limburger Koerier* stopgezet en vluchtte Van den Broeck naar het nog bezette Den Haag. Na een kortstondige arrestatie in mei 1945 werd hij op 23 mei 1946 voor een paar jaar opgesloten in de interneringskampen van Scheveningen en Vught. In het proces van de Neerlandia-pers schorste de Commissie voor Perszuivering hem voor veertien jaar als journalist. Die schorsing werd later door het Bijzonder Gerechtshof in Roermond uitgebreid met een gevangenisstraf van zeven jaar. Op 8 april 1950 kwam Van den Broeck na een gratieverzoek vervroegd vrij. Hij overleed tien jaar later in Maas-

tricht, een half jaar na zijn vrouw Angelique Trasschaert.

Dankzij de goede zorgen van zijn kleinzoon Frank Van den Broeck bleef een deel van het persoonlijk archief bewaard. Daarin vinden

we onder andere zijn briefwisseling tijdens zijn verblijf in Den Haag, Scheveningen en Vught (1944-1949), zijn briefwisseling als redacteur van *De Tijd* en *Limburger Koerier* (1921-1935), het dossier van zijn na-oorlogse proces (1946-1949) en verschillende onuitgegeven manuscripten en memoires (1944-1950). Het archief biedt een persoonlijke kijk op het activisme, de positie van de uitgeweken Vlamingen in Nederland, de katholieke pers in Nederland en de revolutie van rechts. [TOM COBBAERT]

Bronnen bij deze bijdrage: BE ADVN AC1080, archief Hugo Van den Broeck; J. Brouwers, *Albert van de Poel: vraagtekens bij een geval van collaboratie*, Nijmegen, 1986; L. De Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog: Maart '40 - maart '41*, Den Haag, 1972, pp. 623-624; L. De Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog: Maart '41 - juli '42*, Den Haag, 1974, pp. 308-310; R. De Schryver, *Mommaerts, Hendrik D.*, in: *NEVB*, Tielt, 1998, pp. 2071-2072; H.D. Mommaerts & P. van Hees, *Brock, Hugo A.R. van den*, in: *NEVB* [...], pp. 603-604; H.D. Mommaerts & P. van Hees, *Vlaamsch Persbureau*, in: *NEVB* [...], p. 3394; S. Van Clemen, *Het beheer van het dagblad "De Schelde" (1929-1933)*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, jg. 58, 1999, nr. 4, pp. 234-236; C. Van der Eijden, *Dat nooit meer: de nasleep van de Tweede Wereldoorlog in Nederland*, Amsterdam, 2011, pp. 37-57; L. Vandeweyer, *Centraal Vlaamsche Propagandabureau*, in: *NEVB* [...], pp. 705-706.

Hugo Van den Broeck in zijn laatste levensjaren, jaren 1950. [ADVN, AC1080]

